

Hoogbegaafde jongeren beter in hun vel door een goed sociaal netwerk?

Onderzoek naar het verband tussen de kwaliteit, dichtheid en contactfrequentie van het sociale netwerk en het welbevinden van hoogbegaafde adolescenten

Master thesis

Universiteit Utrecht

Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen

Masterprogramma Orthopedagogiek

Naam 1: Lotte den Dubbelden (3920046)

Naam 2: Myrthe Bolink (3949303)

Thesis begeleider: Asli Unlusoy

Tweede beoordelaar: dr. C.J. van Kruistum

Datum: 6 juni 2014

Voorwoord

Voor u ligt de masterthesis die is geschreven ter afronding van de master orthopedagogiek aan de Universiteit Utrecht. Het onderzoek is samen met Myrthe Bolink uitgevoerd, maar de uiteindelijke thesis hebben wij ieder afzonderlijk geschreven. Daarbij moet vermeld worden dat er een grote overlap zal zijn in het methodegedeelte omdat wij dezelfde hoofdvraag hebben uitgewerkt. De hoofdvraag die wij met ons onderzoek getracht hebben te beantwoorden is:

- Wat is de invloed van de kwaliteit van het sociale netwerk van hoogbegaafde jongeren op hun welbevinden, en verschilt dit voor jongens en meisjes?

Gekoppeld aan de hoofdvraag heb ik onderzocht of er een verband is tussen de dichtheid van het sociale netwerk van hoogbegaafde jongeren en hun welbevinden en tevens heb ik onderzocht of er een verband is tussen de contactfrequentie met het sociale netwerk van hoogbegaafde jongeren en hun welbevinden. Myrthe heeft aanvullend aan de hoofdvraag gekeken naar de invloed van homogeniteit van sociale netwerken van hoogbegaafde jongeren op hun welbevinden.

De dataverzameling heeft gezamenlijk plaatsgevonden. Vervolgens hebben wij de resultaten ieder afzonderlijk uitgewerkt, evenals de discussie. In de discussie wordt verwezen naar de resultaten van Myrthe om een compleet beeld te geven van het onderzoek. Eerder onderzoek naar sociale netwerken van hoogbegaafde jongeren en hun welbevinden heeft nog niet plaatsgevonden en daarmee is dit onderzoek het eerste op dit terrein.

Naast de inhoudelijk kennis die ik heb opgedaan van sociale netwerken, hoogbegaafden en hun welbevinden heb ik door deze thesis een beeld gekregen van wat het doen van wetenschappelijk onderzoek daadwerkelijk inhoudt. Onderzoeken is een intensief proces van vallen, opstaan en weer doorgaan dat ik zeker niet had willen missen. Gedurende het proces werd mijn enthousiasme allengs groter.

Bij deze wil ik graag Asli Ünlüsoy, mijn thesisbegeleidster, bedanken voor haar inzet tijdens het hele onderzoeksproces. Ze heeft altijd tijd vrijgemaakt om ons te helpen obstakels te overwinnen. Ook de leerlingen van de middelbare school en het centrum voor hoogbegaafde jongeren wil ik hartelijk bedanken voor het invullen van de vragenlijsten. Zonder hen was het ons niet gelukt dit onderzoek te doen. Tot slot wil ik iedereen in mijn directe omgeving bedanken die mij heeft gesteund tijdens het onderzoeksproces en natuurlijk wil ik Myrthe bedanken voor de plezierige samenwerking.

Abstract

This research focuses on the understudied area of social networks of gifted adolescents. Gifted adolescents are more likely to have difficulties with establishing and maintaining friendships and contacts than their peers. Studies among general adolescent populations suggest that there is an influence of social networks on wellbeing. This link is not yet established for gifted adolescents. The present study will focus on the link between the quality of social networks and the wellbeing of gifted adolescents. Wellbeing will be interpreted as life satisfaction. In addition to analyzing the link between the quality of social networks and wellbeing of gifted adolescents, present study will also focus on gender differences, and on the influence of density of networks and contact-frequency with the people in the networks on wellbeing. *Method:* 70 Dutch gifted adolescents filled out an online questionnaire about their social network and wellbeing. *Results:* The results show that there is a positive link between the quality of social networks and wellbeing. Density of relationships and contact-frequency in social networks were also significant predictors of wellbeing. No big difference is found between the gifted boys and girls. This information can be used to develop a method for gifted adolescents, to prevent that they will develop social and emotional problems.

Samenvatting

Dit onderzoek richt zich op het nog onbekende terrein van sociale netwerken van hoogbegaafde adolescenten. Hoogbegaafden zouden meer moeite hebben om vriendschappen en contacten aan te gaan en te onderhouden dan hun leeftijdsgenoten. Uit onderzoeken onder jongeren is bekend dat sociale netwerken van invloed zijn op hun welbevinden. Aangezien het een nog onbekend terrein is bij hoogbegaafde jongeren wordt onderzocht of er eveneens een samenhang is tussen de kwaliteit van sociale netwerken van hoogbegaafde adolescenten en hun welbevinden. Onder welbevinden wordt de mate van levenstevredenheid verstaan. Naast de samenhang tussen de kwaliteit van het sociale netwerk en het welbevinden van hoogbegaafde jongeren, zal ook gekeken worden naar de invloed van de dichtheid van het netwerk en de contactfrequentie met het netwerk op het welbevinden. *Methode:* 70 hoogbegaafde adolescenten hebben een online vragenlijst ingevuld over hun sociale netwerk en hun welbevinden. Met deze data zijn vervolgens verschillende analyses uitgevoerd. *Resultaten:* Uit de analyses blijkt dat er een positieve samenhang is tussen de kwaliteit van het sociale netwerk van hoogbegaafde adolescenten en hun welbevinden. Dichtheid van het sociale netwerk en contactfrequentie waren ook significante voorspellers van welbevinden. Er wordt geen noemenswaardig verschil gevonden tussen hoogbegaafde jongens en meisjes.

Deze informatie kan gebruikt worden om een preventiemethode te ontwikkelen voor hoogbegaafde jongeren om te voorkomen dat zij sociaal emotionele problemen ontwikkelen.

Hoogbegaafdheid is een maatschappelijk fenomeen dat steeds meer in de belangstelling staat. Er bestaat echter vooralsnog geen eenduidige definitie van hoogbegaafdheid (Davis & Rimm, 2004). Hoogbegaafdheid werd lange tijd gezien als het beschikken over buitengewone capaciteiten. Het werd beschouwd als een biologische vaststaande eigenschap die kon veranderen (Gould, 1996; Sternberg, 1997; Terman, 1925). Inmiddels komen er echter andere opvattingen naar voren. Uit onderzoek blijkt dat er naast intelligentie ook andere factoren een rol spelen (Boxtel & Mönks, 1991; Brody & Mills, 1997; Curby, Rudasill, Rimm-Kaufman, & Konold, 2008; Ford & Grantham, 2003; Hallahan, Kauffman & Pullen, 2011; Kieboom, 2009; Lohman, 2006; Tassa-Baska, Feng, & Evans, 2007; Yan & HaiHui, 2005).

Hoogbegaafdheid wordt gezien als een dynamisch construct dat tot ontwikkeling moet worden gebracht. Daarbij kunnen verschillende factoren, waarbij onder andere een hoge intelligentie, omgevingsfactoren en persoonlijkheidsfactoren een rol spelen (Calero, Belen, & Robles, 2011; Calero, García-Martín, & Gómez, 2007; Kohnstamm, 2002; Reis & Renzulli, 2009; Verschueren & Koomen, 2010).

In wetenschappelijke modellen komt de multifactoriële kijk op hoogbegaafdheid naar voren. Zo ontwikkelde Mönks (1985) het meerfactorenmodel waarin hij stelt dat er sprake is van hoogbegaafdheid als iemand zowel beschikt over motivatie en creativiteit, als over buitengewone intellectuele capaciteiten. Naast deze drie aanlegfactoren zijn er drie omgevingsfactoren (gezin, school, vrienden) die van invloed zijn op het tot uiting komen van (hoog)begaafdheid (Mönks & Ypenburg, 1995; Mönks & Mason, 2000). Het multifactorenmodel van Heller (1991) geeft eveneens een visie op (hoog)begaafdheid. Heller stelt dat individuen aanleg kunnen hebben voor begaafdheid op één of meer gebieden; op intellectueel, creatief, sociaal, muzikaal of psychomotorisch gebied. Daarnaast worden in het model niet-cognitieve persoonlijkheidskenmerken onderscheiden: coping met stress, prestatiemotivatie, werk- en leerstrategieën, angst en locus of control. Deze persoonskenmerken hebben invloed op het al dan niet tot ontwikkeling komen van bijzondere prestaties. Zo stelt Heller dat door een samenspel van aanlegfactoren, niet-cognitieve persoonlijkheidskenmerken en omgevingsfactoren het individu komt tot prestaties in verschillende domeinen (Ziegler & Heller, 2000).

Tot nog toe bestaat er geen consensus over de rol die de verschillende factoren spelen in de definitie van hoogbegaafdheid. Wel is er consensus over het criterium van het intelligentiequotiënt (IQ) dat iemand als hoogbegaafd bestempelt. Wanneer iemand beschikt over een gemeten totaal IQ vanaf 130, wordt gesproken van een hoogbegaafde intelligentie

(Lovett & Lewandowski, 2006; Pfeiffer, 2009; Wechsler, 1991). Bij een IQ hoger dan 145 wordt gesproken van extreem hoogbegaafd (Gagné, 1998).

Hoewel hoogbegaafden over bovengemiddelde intellectuele capaciteiten beschikken, wordt gesteld dat zij op andere gebieden vaker moeilijkheden ervaren. Zo zouden zij vaker sociale problemen ondervinden dan leeftijdsgenoten (Shechtman & Silektor, 2012; Lovecky, 1992; Neihart, Reis, Robinson, & Moon, 2002). De sociale ontwikkeling zou anders en moeizaam verlopen en er wordt gesproken over beperkte sociale en communicatieve vaardigheden (Barber & Mueller, 2011; Gerven, 2009). Hierdoor zouden zij meer moeite hebben met het aangaan van vriendschappen. Doordat hoogbegaafde jongeren graag geaccepteerd willen worden, kunnen zij op een wat onnatuurlijke manier contact aangaan (Vaivre-Douret, 2002; Vaivre-Douret, 2004). Ook zouden hoogbegaafden een sterkere verbintenis verwachten en hogere eisen stellen aan hun vriendschappen dan leeftijdsgenoten (Barber & Mueller, 2011; Gerven, 2009). Bij hoogbegaafden zou er hierdoor vaker sprake kunnen zijn van eenzaamheid (Shechtman & Silektor, 2012; Vialle, Heaven, & Ciarrochi, 2007) en zouden zij zich vaker sociaal geïsoleerd voelen (Gross, 2004). Aiken (2013) constateert dat hoogbegaafde kinderen vaker een gebrek aan vriendschappen hebben omdat de interesses van de hoogbegaafde jongeren niet overeenkomen met die van niet hoogbegaafde leeftijdsgenoten. Daarnaast zouden ook de verwachtingen die hoogbegaafde jongeren van vriendschappen hebben niet helemaal overeenkomen met die van niet hoogbegaafde leeftijdsgenoten (Kohnstamm, 2002; Overschelde, 1988). Mann (2012) deed onderzoek in een heterogene klas met zowel hoogbegaafde kinderen als niet hoogbegaafde leerlingen en constateerde dat kinderen vooral toenadering lijken te zoeken tot leeftijdsgenoten die op hen lijken. Zowel de hoogbegaafde kinderen onderling als de andere kinderen onderling zochten elkaar op (Mann, 2012). Adams-Byers et al. (2004) verklaren dit fenomeen door het feit dat hoogbegaafde kinderen zich vaak anders voelen en daardoor de voorkeur geven aan het omgaan met andere hoogbegaafde kinderen.

Czeschlik en Rost (1994) onderzochten of er een verschil bestaat tussen de sociale acceptatie van hoogbegaafde jongens en meisjes en concludeerden dat jongens over het algemeen populairder zijn. Hoogbegaafde meisjes zouden over het algemeen vaker worden afgewezen. Om die reden zouden hoogbegaafde meisjes een grotere kans hebben om sociaal-emotionele problemen te ontwikkelen. Deelnemende leerkrachten aan dit onderzoek echter dichten hoogbegaafde meisjes over het algemeen meer sociale vaardigheden toe en achten hen beter in staat zich aan te kunnen passen dan hoogbegaafde jongens. Volgens Silverman (2002) zouden hoogbegaafde meisjes zich dusdanig aanpassen dat zij hun bekwaamheden

verbergen om zo aansluiting te vinden bij leeftijdsgenoten. Jongens zouden zich niet zo aanpassen en komen daardoor vaker niet leeftijdsadequaat over.

Het feit dat de sociale en communicatieve ontwikkeling van hoogbegaafde jongeren en kinderen zou verschillen van algemene jeugd populatie wordt niet door iedereen erkend. Verschillende onderzoeken tonen namelijk aan dat hoogbegaafden zich sociaal-emotioneel juist beter hebben ontwikkeld dan hun leeftijdsgenoten (Terman, 1925; Gerven, 2009). Zo zouden zij beter omgaan met stress en conflicten (Garland & Zigler, 1999). Ook wordt gesteld dat hoogbegaafden hun talenten juist inzetten om anderen te helpen om zo aansluiting te vinden met leeftijdsgenoten (Swiatek, 1995).

Hoewel er dus geen eenduidigheid bestaat over de sociale vaardigheden en contactname van hoogbegaafden, kan wel worden geconcludeerd dat hoogbegaafdheid de sociale en emotionele ontwikkeling beïnvloedt. De mate waarin dit gebeurt hangt af van de gradatie van hoogbegaafdheid, de onderwijsaansluiting en karaktereigenschappen van de hoogbegaafde (Versteynen, 2012).

Uit onderzoek blijkt dat het omgaan met gelijkgestemden en ontwikkelingsgelijken van invloed blijkt te zijn op het welbevinden van een hoogbegaafd kind (Drent & Van Gerven, 2007). Onder welbevinden wordt de subjectieve beleving die mensen over hun leven hebben, verstaan. Het betreft de mate van levenstevredenheid en positieve gevoelens zoals geluk, interesse en plezier (Diener & Ryan, 2009). Hoogbegaafde kinderen ervaren in een homogene omgeving meer veiligheid waardoor zij zichzelf kunnen zijn (Adams-Byers et al., 2004). Zij voelen zich prettiger tussen andere hoogbegaafde kinderen (Hoogeveen et al., 2004), maken daar meer vrienden (Slechtman & Silektor, 2012) en ervaren bij hen een hogere mate van sociale acceptatie (Eddles-Hirsch, Vialle, McCormick, & Rogers, 2012; Hoogeveen et al., 2004; Mooij, Hoogeveen, Driessen, Van Hell & Verhoeven, 2007). Identificatie met andere hoogbegaafde leerlingen zou dus positief van invloed zijn op het zelfbeeld en het welbevinden van een hoogbegaafd kind. Echter, daar waar vaak gewezen wordt op positieve invloed van homogene groepen (zoals in het Leonardo onderwijs), wijzen enkele onderzoeken ook op nadelen ervan. Zo hebben sociale en competitieve vergelijking met andere hoogbegaafde leerlingen mogelijk negatieve invloed op het zelfbeeld en hierdoor negatieve invloed op het welbevinden van een hoogbegaafd kind (Goetz, Prekel, Zeidner, & Schleyer, 2008; Marsh & Craven, 2005; Marsh & Hau, 2003).

In het algemeen blijkt dat welbevinden beïnvloed wordt door sociale netwerken. Niet alleen omgang met gelijkgestemden lijkt van invloed te zijn op het welbevinden, een sociaal netwerk kan tevens het welbevinden beïnvloeden (Ochieng, 2011; Ochieng 2006; Wong et al,

2007; Reilly et al, 2008; Golden et al., 2009). Daarbij is ook de kwaliteit van de relaties met de personen in het netwerk van invloed op het welbevinden (Diener & Seligman, 2002; Siedlecki, Salthouse, Oishi, & Jeswani, 2013; Veenhoven, 1988). Een sociaal netwerk wordt gevormd door de personen met wie iemand sociale contacten heeft. Er is hierbij sprake van een wederzijdse invloed tussen individuen en sociale groepen (Hox, 2010). Niet alleen in de fysieke omgeving (familie, buurt, school, sport, ed.) komen sociale netwerken voor, ook online nemen mensen deel aan sociale netwerken. Online sociale netwerken maken het aangaan van nieuwe vriendschappen en het onderhouden van vriendschappen gemakkelijker, zowel fysiek als online. (Ranasinghe, Fernando & Cheok, 2011).

De mate waarin een sociaal netwerk iemands welbevinden kan beïnvloeden is afhankelijk van de invulling en kwaliteit van een sociaal netwerk (Helsen, Vollebergh & Meeus, 1997). Daarbij kan gekeken worden naar de wederkerigheid of symmetrie (verhouding steun geven en ontvangen) en homogeniteit (mate van overeenkomst tussen leden van het netwerk) van de netwerkliden (Smit, 1993). Ook naar de kwaliteit, duur van relaties en de omvang, contactfrequentie en dichtheid van sociale netwerken kan gekeken worden (Smit, 1993). Onder dichtheid wordt de mate waarin mensen onderling betrokken zijn binnen het netwerk verstaan (Burt, 1987). Becares (2009) onderzocht of de dichtheid van een sociaal netwerk een beschermende factor kon zijn voor de mentale gezondheid en vond een positief verband. Ook Burt (1987) vond een positief verband tussen de dichtheid van het netwerk en het welbevinden.

Binnen die sociale netwerken kan tevens gekeken worden naar de invloed van familie- en vriendenrelaties op welbevinden. Cauce et al. (1990) constateerden dat er een positieverandering plaatsvindt van ouders en vrienden in de adolescentiefase. In de kindertijd en zouden ouders nog een centrale positie innemen in het sociale netwerk. In de adolescentiefase verandert die positie en gaan vrienden een steeds belangrijkere rol innemen. De waargenomen steun van ouders vermindert of blijft hetzelfde terwijl de waargenomen steun van vrienden toeneemt. Hoewel de positie van ouders verandert, lijkt de invloed van steun van ouders op het welbevinden toch voortdurend groter te blijven dan die van vrienden (Helsen, Vollebergh, & Meeus, 1997). Piquart en Sörensen (2000) toonden echter aan dat vriendschapsrelaties een sterkere invloed hebben op welbevinden in vergelijking tot familierelaties. Ook Helliwell en Putnam (2004) onderschreven de bevinding dat interacties met vrienden een sterker verband laten zien met welbevinden dan familie. Wat in ieder geval naar voren komt uit onderzoek is dat intimiteit, steun ontvangen en plezier delen met mensen

binnen je netwerk positief samenhangen met een hogere mate van welbevinden (Pinquart & Sörensen, 2000).

De samenhang tussen een sociaal netwerk en welbevinden kan ook voor hoogbegaafde kinderen en jongeren beschouwd worden. Daarbij maken vrienden eveneens deel uit van het sociale netwerk. Onderzoek wijst op het belang van een goede aansluiting van het hoogbegaafde kind op de omgeving voor een goede (sociaal-emotionele) ontwikkeling. Specifieke benadering en ondersteuning blijken essentieel voor de ontwikkeling van hoogbegaafden (Coleman, 2005; Cross, 2001). Onvoldoende aansluiting van de omgeving op het hoogbegaafde kind kan leiden tot zowel internaliserende als externaliserende problematiek (D'Hondt & Van Rossen, 1999). Wanneer er niet aan de behoeften van hoogbegaafde jongeren tegemoet gekomen wordt, kan dit negatieve invloed hebben op het welbevinden van het kind (Barber & Mueller, 2011; Van Gerven, 2009).

Concluderend kan gesteld worden dat omgevingsfactoren invloed lijken te hebben op het welbevinden van hoogbegaafde kinderen (Hoogeveen, Van Hell, & Verhoeven, 2011). De schoolomgeving en het sociale netwerk zijn factoren die van bevorderende en belemmerende invloed kunnen zijn op de ontplooiing van hoogbegaafdheid en op het welbevinden van hoogbegaafde kinderen.

Met het huidige onderzoek wordt in kaart gebracht hoe de sociale netwerken van hoogbegaafde adolescenten opgebouwd zijn en wordt ingegaan op de invloed van deze sociale netwerken op het welbevinden van hoogbegaafde adolescenten. Daarbij wordt gekeken naar de invloed van de dichtheid van het sociale netwerk op het welbevinden van de hoogbegaafde jongeren en de invloed van de contactfrequentie met leden van het sociale netwerk op het welbevinden van de hoogbegaafde jongeren. Meer inzicht in de factoren die kunnen bijdragen aan het welbevinden van hoogbegaafde adolescenten is relevant om doelgerichte preventie te kunnen bieden om sociaal emotionele problemen te voorkomen.

Met dit onderzoek is getracht de nu nog beperkte bekendheid over sociale netwerken van hoogbegaafde adolescenten te vergroten.

Dit onderzoek is gericht op het beantwoorden van de volgende onderzoeksvraag:

- *Wat is de invloed van de kwaliteit van het sociale netwerk van hoogbegaafde jongeren op hun welbevinden, en verschilt dit voor jongens en meisjes?*

Uit onderzoek onder normaal begaafde jongeren blijkt dat de kwaliteit van een sociaal netwerk het welbevinden kan beïnvloeden (Diener & Seligman, 2002; Siedlecki, Salthouse, Oishi, & Jeswani, 2013; Veenhoven, 1988). Voor hoogbegaafde jongeren is deze samenhang

nog niet eerder onderzocht, toch wordt ook voor deze groep verwacht dat er een verband is tussen de kwaliteit van sociale netwerken en hun welbevinden. Binnen het netwerk wordt ook apart gekeken naar de invloed van vrienden op het welbevinden ten opzichte van familieleden op het welbevinden van de hoogbegaafde jongeren. Verwacht wordt dat familierelaties sterker samenhangen met welbevinden dan vriendenrelaties. Dit is in overeenstemming met eerder onderzoek bij een niet hoogbegaafde onderzoeksgroep (Helsen, Vollebergh & Meeus, 1997). Deze aanname is mede gebaseerd op de bevinding dat hoogbegaafde jongeren over het algemeen meer moeite hebben met het aangaan en onderhouden van vriendschapsrelaties (Vaivre-Douret, 2002; Vaivre-Douret, 2004).

Bij de verwachte significante invloed van het sociale netwerk op het welbevinden van de hoogbegaafde jongeren, wordt er geen verschil verwacht tussen jongens en meisjes.

Naast de hoofdvraag zijn de volgende subvragen onderscheiden.

- *Heeft dichtheid van het sociale netwerk van hoogbegaafde adolescenten invloed op hun welbevinden?*

De verwachting is dat een grotere dichtheid van het netwerk leidt tot een hogere mate van welbevinden. Deze verwachting is in overeenstemming met eerdere resultaten met betrekking tot de relatie tussen sociale netwerken en welbevinden bij een niet hoogbegaafde onderzoeksgroep (Burt, 1987; Becares, 2009). Er wordt hierbij geen verschil tussen jongens en meisjes verwacht.

- *Heeft contactfrequentie van hoogbegaafde adolescenten met hun sociale netwerk invloed op hun welbevinden?*

Verwacht wordt dat een hogere contactfrequentie samengaat met een hogere mate van welbevinden. Aangezien er bij ons weten tot nog toe geen onderzoek is gedaan op dit vlak, is deze hypothese niet vanuit de literatuur onderbouwd.

Methode

Participanten

Aan het onderzoek hebben 70 hoogbegaafde adolescenten deelgenomen, waarvan 33 jongens en 37 meisjes. De adolescenten zijn tussen de 11 en 21 jaar oud. De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 14 jaar ($SD = 2.21$). Van het totaal aantal respondenten heeft 92.9% de Nederlandse nationaliteit. De overige 7.1% had een andere etniciteit. Er is gebruik gemaakt van een selecte steekproef. De participanten zijn geworven op een reguliere middelbare school en op een centrum dat zich gespecialiseerd heeft in de ondersteuning van hoogbegaafde jongeren die zijn “vastgelopen in de samenleving”. Deze laatste groep jongeren krijgt op het centrum intensieve begeleiding bij het aangaan van de moeilijkheden in hun leven. Van de respondenten was 74.3 % afkomstig van de middelbare school en was 25.7% afkomstig van het centrum voor hoogbegaafde jongeren.

Meetinstrumenten

Voor dit onderzoek is een vragenlijst ontworpen die de kwaliteit van het sociale netwerk en het welbevinden meet. De vragenlijst is opgebouwd uit diverse onderdelen. Naast onderdelen over het welbevinden van de respondent is ingegaan op het sociale netwerk van de respondent. Hiervoor werd de respondent gevraagd de voor hem/haar belangrijkste vier familieleden en vier vrienden te noemen. Over de in het totaal acht genoemde netwerkleden zijn vervolgens vragen gesteld.

Voor het meten van het welbevinden zijn de vanuit het Engels vertaalde items van de *Satisfaction With Life Scale* ([SWLS], Diener, Emmons, Larsen, & Griffin, 1985) gebruikt. De in totaal vijf items van de SWLS werden beantwoord met een 7-punt Likertschaal van 1 (helemaal oneens) tot en met 7 (helemaal eens). Een voorbeelditem hiervan is: “ik ben tevreden met mijn leven”. Daarnaast zijn voor dit onderzoek verschillende items opgesteld die ingaan op de kwaliteit, diversiteit en dichtheid van het sociale netwerk. De items die betrekking hebben op de kwaliteit van het sociale netwerk (*Kwaliteit Sociaal Netwerk*, KSN) worden eveneens gemeten met een 7-punt Likertschaal van 1 (helemaal oneens) tot 7 (helemaal eens). Voorbeelden van de in het totaal zeven items zijn: “deze persoon is heel belangrijk voor me” en “als ik met deze persoon over mijn problemen praat, dan helpt hij/zij mij om mij beter te voelen”. Onder kwaliteit van het netwerk wordt de mate waarin de respondent zich gesteund voelt door zijn netwerk verstaan. Voor de bepaling van de mate van het welbevinden en de kwaliteit van het netwerk is de kwalificatie indeling van Diener et al. (1985) gehanteerd. Dit betreft de volgende kwalificatie-indeling op basis van gemiddelden: 1-

2 extreem laag, 2-3 zeer laag, 3-4 benedengemiddeld, 4-5 gemiddeld, 5-6 bovengemiddeld, 6-7 zeer bovengemiddeld.

Naast de kwaliteit van het netwerk en het welbevinden van de respondent is de dichtheid van het sociale netwerk in kaart gebracht door per netwerk lid na te gaan wie ze in het sociale netwerk van de respondent kennen. Ook is de contactfrequentie met leden uit het netwerk nagegaan.

Onderzoeksdesign

Voor dit kwantitatieve onderzoek is gebruik gemaakt van een gemakssteekproef. De participanten zijn geworven op een reguliere middelbare school en een centrum voor hoogbegaafde jongeren. Zowel de participanten van de middelbare school als die van het centrum zijn geworven via connecties van de onderzoekers.

De adolescenten zijn geselecteerd omdat zij meer-, dan wel hoogbegaafd zijn. Bij de jongeren op de middelbare school is de meerbegaafdheid/hoogbegaafdheid vastgesteld op basis van gegevens die in het leerlingendossier aanwezig zijn. Zo moeten zij een score van minimaal 545 halen op de eindtoets basisonderwijs van het Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling ([CITO],) en moet er een vwo-advies door de basisschool zijn afgegeven. Daarnaast moeten er veelal A/A+-scores en I/I+-scores zijn behaald op de CITO. Tevens moet de toelatingstest van het CBO (Centrum voor Begaafdheidsonderzoek) zijn behaald en moet er een IQ score hoger dan 120 zijn vastgesteld. Op basis van deze gegevens zijn de leerlingen in plusklassen geplaatst.

Voor een plaatsing bij het centrum is het een voorwaarde dat hoogbegaafdheid al eerder bij de jongere is vastgesteld. Daarnaast is voor de aanmelding bij het centrum een verwijzing naar tweedelijns GGZ voor diagnostiek en/of behandeling noodzakelijk. Bij plaatsing wordt per jongere bepaald welke begeleidingsvormen worden gestart. Diagnostiek middels niveau- en persoonlijkheidstesten wordt door het centrum ingezet voor een inschatting van de cognitieve en psychologische ontwikkeling van de jongere.

De adolescenten van de middelbare school hebben de digitale vragenlijst op een gesteld moment op school ingevuld. Ouders waren hiervan vooraf op de hoogte gesteld en konden bezwaar maken tegen deelname aan het onderzoek. Op het centrum zijn, door één van de psychologen, verschillende adolescenten benaderd met de vraag voor deelname aan het onderzoek. Hierbij zijn zij geïnformeerd over het doel van het onderzoek. De adolescenten konden vervolgens aangeven deel te willen nemen aan het onderzoek. De

adolescenten van het centrum hebben de digitale vragenlijst zelfstandig in hun vrije tijd ingevuld. Het invullen van de vragenlijst nam ongeveer 20 minuten in beslag.

Alle participanten hebben de vragenlijst anoniem en op vrijwillige basis ingevuld. Daarbij is benadrukt dat de door hen gegeven antwoorden enkel voor onderzoeksdoeleinden gebruikt worden. Hiermee wordt privacy gewaarborgd en verondersteld dat de adolescenten vrijheid ervaren om de vragenlijst naar vrijheid en waarheid in te vullen.

Analysestrategieën

Voorafgaand aan de statistische analyses wordt met een Cronbach's alpha de betrouwbaarheid van de SWLS en de KSN berekend. Vervolgens worden verschillende variantieanalyses uitgevoerd. Daarbij wordt tevens nagegaan of er een verschil bestaat in sekse. Onze hoofdvraag, het verband tussen het sociale netwerk en welbevinden, wordt onderzocht door middel van een Pearson correlatieonderzoek.

Het verband tussen de diversiteit van het sociale netwerk en het welbevinden wordt door middel van een enkelvoudige regressieanalyse onderzocht. Er is nagegaan of er aan de voorwaarden voor het uitvoeren van statistische analyses is voldaan. De SWLS en de KSN zijn beiden normaal verdeeld. De betrouwbaarheid, van deze vragenlijst, gemeten met Cronbach's alfa, kan als goed worden beoordeeld ($\alpha = .92$). De betrouwbaarheid van de vragenlijst die de kwaliteit van de relaties in het netwerk ($\alpha = .88$) meet kan tevens als goed worden beoordeeld (Field, 2009). Aan de voorwaarden van homogene variantie, het meetniveau van de variabelen en onafhankelijkheid van waarnemen wordt voldaan. Ook wordt er voldaan aan de assumptie van lineariteit. De analyses worden getoetst met $\alpha = .05$.

Resultaten

In Tabel 1 worden de gemiddelden en standaarddeviaties weergegeven van de score op welbevinden en de kwaliteit op het sociale netwerk.

Tabel 1

Beschrijvende Statistieken voor Welbevinden op basis van de Satisfaction with Life Scale (SWLS) en Kwaliteit van het Sociale Netwerk.

		<i>M</i>	<i>SD</i>
Welbevinden	Totaal	4.88	1.59
	jongens	4.56	1.50
	meisjes	5.16	1.64
Kwaliteit netwerk relaties	Totaal	5.77	0.89
	Jongens	5.33	0.90
	Meisjes	6.16	0.69

Noot: N=70, kwalificatie indeling op basis van gemiddelden: 1-2 extreem laag, 2-3 zeer laag, 3-4 benedengemiddeld, 4-5 gemiddeld, 5-6 bovengemiddeld, 6-7 zeer bovengemiddeld

Om na te gaan of er een verschil bestaat tussen jongens en meisjes bij het onderzoek naar welbevinden en de kwaliteit van het netwerk wordt er met een éénweg ANOVA getoetst of er een significant verschil bestaat tussen de gemiddelden van jongens en meisjes op hun welbevinden en de gemiddelde kwaliteit van hun sociale netwerk bij een $\alpha = .05$. Uit de analyse blijkt dat er een significant verschil is tussen de kwaliteit van het sociale netwerk van jongens en meisjes bij $F(1,68) = 19.01, p < .001$. Op het gemiddelde van welbevinden wordt geen significant verschil gevonden tussen jongens en meisjes bij $F(1,68) = 2.51, p = 0.12$.

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden wordt de Pearson correlatie berekend tussen de gemiddelde totale kwaliteit van het sociale netwerk en het gemiddelde welbevinden. Daarbij wordt de samenhang van de kwaliteit van het sociale netwerk van vrienden en familie met het welbevinden berekend. In Tabel 2 wordt deze correlatie weergegeven.

Tabel 2

Pearson correlaties tussen de kwaliteit van het totale sociale netwerk, het sociale netwerk bestaande uit vrienden en het sociale netwerk bestaande uit familieleden op welbevinden

	Welbevinden		
	<i>r</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Kwaliteit sociaal netwerk totaal	.66	68	< .001
Kwaliteit sociaal netwerk vrienden	.55	68	<.001
Kwaliteit sociaal netwerk familie	.64	68	< .001

Uit de analyse blijkt dat de Pearson correlatie tussen de kwaliteit van het totale sociale netwerk en het welbevinden significant is. Er is sprake van een middelmatige samenhang tussen de kwaliteit van het totale sociale netwerk van de hoogbegaafde jongeren en hun welbevinden (Cohen, 1988). Dat betekent dat wanneer de kwaliteit van het sociale netwerk toeneemt, het welbevinden eveneens toeneemt. Tevens is er een middelmatige samenhang tussen een goede kwaliteit van het sociale netwerk met familieleden en het welbevinden van de hoogbegaafde jongere (Cohen, 1988). Ook deze correlatie is significant. Tot slot wordt er een zwak significant verband gevonden tussen de kwaliteit van het sociale netwerk waarin alleen de vrienden zijn meegenomen en het welbevinden van de adolescent.

Om na te gaan of de samenhang tussen een sociaal netwerk van hoogbegaafde jongeren en hun welbevinden verschilt voor jongens en meisjes is hiervoor tevens een correlatie berekend. De correlatie van het totale sociale netwerk is voor hoogbegaafde jongens en meisjes even sterk ($r = .67$). Voor jongens blijkt er een sterkere samenhang te zijn tussen het welbevinden en familierelaties ($r = .73$) dan voor meisjes ($r = .55$). Bij meisjes is er een sterkere samenhang voor vriendenrelaties en welbevinden ($r = .70$) dan bij jongens ($r = .35$).

Om vast te stellen of de dichtheid van het sociale netwerk een beter welbevinden voorspelt en in hoeverre de dichtheid het welbevinden verklaart, wordt een regressieanalyse uitgevoerd. Daarbij kan worden bepaald in hoeverre de dichtheid de variantie in het welbevinden kan verklaren. Hiervoor is een variabele aangemaakt waarmee het aantal mensen dat elkaar kent binnen het netwerk wordt berekend. Ook het percentage bekenden binnen het sociale netwerk kan hiermee worden vastgesteld. Gemiddeld kent 63% van het

hele sociale netwerk elkaar. Bij vier van de participanten aan het onderzoek kent iedereen uit het netwerk elkaar. Van twee deelnemers kenden drie mensen elkaar en van één deelnemer kende een persoon een andere persoon uit het netwerk. In de sociale netwerken van meisjes kent 68 % van het hele sociale netwerk elkaar. In het netwerk van jongens kent 57% elkaar.

Uit de regressieanalyse blijkt dat de dichtheid van het netwerk significant verband houdt met het welbevinden van hoogbegaafde jongeren met $b^* = .55$, $t(68) = 5.36$, $p < .001$. Dichtheid verklaart 30% van de variantie op welbevinden, $R^2 = .30$, $F(1, 68) = 28.7$, $p < .01$. De hypothese die voorafgaand aan het onderzoek is opgesteld kan hiermee dus worden aangenomen. Ook voor jongens en meisjes apart blijkt de dichtheid van het netwerk significant verband te houden met het welbevinden. Voor jongens is het verband significant bij $b^* = .14$, $t(31) = 4.23$, $p < .001$. Dichtheid verklaart bij jongens 37% van de variantie op welbevinden, $R^2 = .37$, $F(1, 31) = 17.86$, $p < .001$. Voor meisjes is het verband significant bij $b^* = .11$, $t(35) = 3.09$, $p < .01$. Dichtheid verklaart bij meisjes 21% van de variantie op welbevinden, $R^2 = .21$, $F(1, 35) = 9.55$, $p < .01$.

Tot slot is onderzocht in hoeverre de contactfrequentie met personen uit het sociale netwerk van de hoogbegaafde jongere het welbevinden verklaart. Uit de regressieanalyse blijkt dat contactfrequentie eveneens significant verband houdt met het welbevinden van de hoogbegaafde jongere met $b^* = -.99$, $t(68) = -4.07$, $p < .001$. De contactfrequentie verklaart 20% van de variantie op welbevinden, $R^2 = .20$, $F(1, 68) = 16.6$, $p < .01$. Ook voor jongens en meisjes apart wordt een significant verband gevonden tussen contactfrequentie en het welbevinden. Voor jongens is dit verband significant bij $b^* = -.98$, $t(31) = -2.5$, $p = .02$. De contactfrequentie verklaart bij jongens 17% van de variantie op welbevinden, $R^2 = .17$, $F(1, 31) = 6.30$, $p = .02$. Bij meisjes is dit verband significant bij $b^* = -.439$, $t(35) = -2.90$, $p < .01$. De contactfrequentie verklaart bij meisjes 19% van de variantie op welbevinden, $R^2 = .19$, $F(1, 35) = 8.38$, $p < .01$.

Conclusie/Discussie

Met dit onderzoek is getracht de samenhang tussen de kwaliteit van het sociale netwerk en het welbevinden van hoogbegaafde jongeren in kaart te brengen. Daarbij is gekeken naar de invloed die de dichtheid van het sociale netwerk heeft op het welbevinden van de hoogbegaafde adolescent. Daarnaast is er ook gekeken naar de invloed van contactfrequentie met leden uit het sociale netwerk op het welbevinden van de hoogbegaafde adolescent. Collega-onderzoeker Bolink (2014) heeft tevens de invloed die de homogeniteit van het sociale netwerk heeft op het welbevinden van hoogbegaafde jongeren onderzocht.

Uit het huidige onderzoek blijkt dat er conform de verwachting een positieve relatie is gevonden tussen de kwaliteit van het sociale netwerk van hoogbegaafde jongeren en hun welbevinden. Dit betekent dat wanneer een hoogbegaafde jongere een goede kwaliteit van zijn sociale netwerk ervaart, hij waarschijnlijk ook een hoge mate van welbevinden zal ervaren. Dit resultaat betekent echter ook dat wanneer een jongere een lage mate van welbevinden ervaart, hij waarschijnlijk een minder goede kwaliteit van zijn sociale netwerk ervaart. Dit verband met welbevinden wordt ook gevonden wanneer familie en vrienden als afzonderlijke groepen worden meegenomen. Beide groepen houden positief verband met het welbevinden. Daarbij moet vermeld worden dat het verband tussen familieleden en het welbevinden over het algemeen iets sterker is dan het verband tussen vrienden en het welbevinden. Dit is in overeenstemming met de verwachting voorafgaand aan het onderzoek. Dit verband verschilt echter iets voor meisjes. Bij meisjes wordt een sterkere samenhang gevonden tussen vriendenrelaties en het welbevinden. Dit is niet in overeenstemming met de verwachting.

Met de informatie dat de sociale netwerken van hoogbegaafde jongeren verband houden met hun welbevinden kan preventief rekening gehouden worden wanneer uit onderzoek blijkt dat een jongere hoogbegaafd blijkt te zijn. Uit eerdere onderzoeken blijkt namelijk dat hoogbegaafde jongeren vaker tegen sociale problemen aanlopen dan hun leeftijdsgenoten (Shechtman & Silektor, 2012; Lovecky, 1992; Neihart, Reis, Robinson, & Moon, 2002). Zij zouden meer moeite hebben met het aangaan van vriendschappen dan niet hoogbegaafde leeftijdsgenoten. Deze problemen zouden voor een deel veroorzaakt worden door het feit dat hoogbegaafden andere verwachtingen hebben van vriendschap. Ze zouden een sterke verbintenis verwachten en hebben hogere verwachtingen van degenen die zij als vrienden beschouwen. Wanneer niet aan deze verwachtingen voldaan wordt, zijn ze teleurgesteld en gekwetst (Barber & Mueller, 2011; Gerven, 2009). Door deze grotere kans

op sociale problemen bestaat de kans dat de kwaliteit van hun netwerk minder hoog is waardoor zij ook een mindere mate van welbevinden ervaren. Wanneer hoogbegaafdheid wordt vastgesteld moet zicht zijn op het sociale netwerk van de jongere. Wanneer de jongere niet in staat is zonder hulp een goed kwalitatief netwerk op te bouwen moet hij daar hulp bij kunnen krijgen. Op die manier kan voorkomen worden dat hij een lage mate van welbevinden gaat ervaren en eventuele andere problemen gaat ontwikkelen.

Naast een samenhang tussen de kwaliteit van het sociale netwerk en het welbevinden van een hoogbegaafde jongere is er een invloed gevonden van de dichtheid van het sociale netwerk op het welbevinden van de hoogbegaafde jongeren. Becares (2009) vond dit verband al eerder in een onderzoek naar de invloed van dichtheid van het sociale netwerk op het welbevinden. Uit het huidige onderzoek blijkt eveneens dat een hoge dichtheid van een sociaal netwerk voorspellend kan zijn voor een hoge mate van ervaren welbevinden. Daarbij wordt geen verschil gevonden tussen hoogbegaafde jongens en meisjes.

Ook is gekeken in hoeverre de contactfrequentie met mensen uit het sociale netwerk van een hoogbegaafde jongere bijdraagt aan een betere mate van welbevinden. In tegenstelling tot de verwachting blijkt dit negatief samen te hangen. Hoe minder de jongeren contact hebben met hun netwerk, hoe betere mate van welbevinden zij zouden ervaren. Hierbij wordt geen verschil gevonden tussen jongens en meisjes. Een verklaring hiervoor ontbreekt en roept vragen op.

Tot slot vond Bolink (2014) een positieve samenhang tussen homogeniteit van sekse en homogeniteit van humor op het welbevinden van hoogbegaafde jongeren. Voor homogeniteit van begaafdheid bleek geen significante samenhang.

Het huidige onderzoek kent een aantal beperkingen waar rekening mee gehouden dient te worden bij de interpretatie van het onderzoek. Allereerst is het lastig een generaliseerbare groep hoogbegaafde jongeren te selecteren voor het onderzoek. Zoals in de inleiding beschreven spelen verschillende aspecten een rol bij het vaststellen van hoogbegaafdheid (Calero, Belen & Robles, 2011; Calero, García-Martín, & Gómez, 2007; Kohnstamm, 2002; Reis & Renzulli, 2009; Verschueren & Koomen, 2010). Statistisch gezien zou 2,5% van de Nederlandse jongeren bestempeld kunnen worden als hoogbegaafd. Echter bij velen is dit niet vastgesteld omdat er geen hulpvraag op dit gebied was. Bij de respondenten van het huidige onderzoek is er bij iedere jongere een reden geweest om onderzoek te doen naar hoogbegaafdheid. Dit zorgt voor een bias in de onderzoeksgroep.

Een tweede beperking waar rekening mee gehouden dient te worden is dat de groep van de stichting voor hoogbegaafde jongeren, allemaal in dusdanige mate problemen ervaren

dat ze niet meer goed kunnen functioneren in de maatschappij. Hun welbevinden zal hierdoor waarschijnlijk bij voorbaat gemiddeld lager zijn dan die van de jongeren die functioneren in de normale setting.

Daarnaast is er een aantal jongeren voortijdig gestopt met het invullen van de vragenlijst. Hiervoor kunnen verschillende oorzaken gevonden worden. De redenen hiervoor kunnen veel informatie verschaffen, hier is echter geen onderzoek naar gedaan maar wel interessant voor een vervolgonderzoek.

Tot dusver is er nog niet tot nauwelijks onderzoek gedaan naar sociale netwerken van hoogbegaafde jongeren in verband tot hun welbevinden. Toch is dit een interessant onderwerp waarin veel mogelijkheden voor vervolgonderzoek liggen. Zo zou onderzocht kunnen worden in hoeverre de hoogte van het IQ van invloed kan zijn op het sociale netwerk en welbevinden van de jongere. Uit onderzoek blijkt namelijk dat jongeren met een IQ van > 145 een verhoogd risico hebben op het ontwikkelen van sociale en/of emotionele problematiek (Drent & Van Gerven, 2007; Neihart, 1999). Wanneer blijkt dat zij een significant groter risico lopen op het hebben van een kwalitatief slecht netwerk en ervaren van lage mate van welbevinden kan hier rekening mee gehouden worden. Deze jongeren zouden bijvoorbeeld preventief sociale vaardigheidstrainingen kunnen volgen om te voorkomen dat zij geen aansluiting vinden in een netwerk.

Ook zou onderzocht kunnen worden in hoeverre de grootte van een sociaal netwerk bijdraagt aan een beter welbevinden bij hoogbegaafde jongeren. In het huidige onderzoek is de grootte van het netwerk namelijk niet betrokken bij de relatie met het welbevinden. Hypothetisch gezien kan het zo zijn dat een hoogbegaafde jongere meer heeft aan een relatief klein hecht netwerk dan aan een uitgebreider netwerk. Dit kan vervolgens meespelen bij de advisering van preventieve en curatieve begeleiding.

Verder kan nader onderzoek gedaan worden naar de samenstelling van het netwerk. Naast fysieke vrienden kan ook gekeken worden naar de invloed die online vrienden hebben op het welbevinden. Ook bij dit onderzoek hadden respondenten online vrienden opgenomen. De waarde hiervan is echter niet apart onderzocht.

Tot slot zou uitgebreider onderzoek kunnen komen naar de verschillen tussen hoogbegaafde jongens en meisjes. Uit onderzoek bleek dat meisjes beter in staat zijn zich aan te passen aan anderen (Silverman, 2002) maar wel meer kans hebben op het ontwikkelen van sociaal-emotionele problemen (Czeschlik & Rost, 1990). Jongens zouden over het algemeen populairder zijn, maar zouden zich jonger blijven gedragen (Silverman, 2002). Of deze verschillen ook gevolgen hebben voor de opbouw van hun netwerk, is een interessante vraag.

Tot slot geeft ook dit onderzoek geen uitsluitsel over de discussie in welke leeromgeving een hoogbegaafde jongere het beste gedijt, een homogene groep (Slechtman & Silektor, 2012) of een heterogene groep (Goetz, Prekel, Zeidner, & Schleyer, 2008; Marsh & Craven, 2005; Marsh & Hau, 2003).

Dit is een eerste onderzoek op het nog onbekende terrein van netwerkonderzoek en welbevinden bij hoogbegaafde jongeren. Om te voorkomen dat hoogbegaafde jongeren in de toekomst tegen sociale en emotionele problemen aanlopen is het belangrijk dat hier meer onderzoek naar gedaan wordt. In ieder geval geeft dit onderzoek aan dat sociale netwerken en de dichtheid ervan van hoogbegaafde jongeren bijdragen aan een betere mate van welbevinden.

Referentias

- Barber, C., & Mueller, C. T. (2011). Social and self-perceptions of adolescents identified as gifted, learning disabled, and twice-exceptional. *Roeper Review*, 33, 109-120.
doi:10.1080/02783193.2011.554158
- Becares L., Nazroo J., & Stafford M. (2009) The buffering effects of ethnic density on experienced racism and health. *Health and Place*, 15, 700–708.
doi:10.1016/j.healthplace.2008.10.008
- Boxtel, H. W. van, & Mönks, F. J. (1991). General, social, and academic self-concepts of gifted adolescents. *Journal of youth and adolescents*, 21, 169-186.
doi:10.1007/BF01537335
- Brody, L. E., & Mills, C. J. (1997). Gifted children with learning disabilities: A review of the issues. *Journal of Learning Disabilities*, 30, 282-296. doi:
10.1177/002221949703000304
- Burt, R. S. (1987). A note on strangers, friends and happiness. *Social Networks*, 9, 311- 331.
- Calero, M., Belen, G-M. M., Robles, M. A. (2011). Learning Potential in high IQ children: The contribution of dynamic assessment to the identification of gifted children. *Learning and Individual Differences*, 21, 176-181. doi: 10.1016/j.lindif.2010.11.025
- Calero, M. D., García-Martín, M. B., & Gómez, T. (2007). El alumno con sobredotación intelectual. Conceptualización, Evaluación y respuesta educativa. *Consejería de Educación. Junta de Andalucía*.
- Cauce, A. M., Reid, M., Landesman, S., & Gonzales, N. (1990). *Social support in young children: Measurement, structure, and behavioral impact*. New York: Wiley.
- Coleman, L. J., & Cross, T. L. (2005). *Being gifted in school: An introduction to development, guidance, and teaching*. Waco, TX: Prufrock Press.
- Cross, T. L. (2001). Gifted children and the Erickson's theory of psychosocial development. *Gifted Child Today*, 24, 54-55. doi:10.4219/gct-2000-522
- Curby, T. W., Rudasill, K. M., Rimm-Kaufman, S. E., & Konold, T. R. (2008). The role of social competence in predicting gifted enrollment. *Psychology in the Schools*, 45, 729-742. doi:10.1002/pits.20338
- Czeschlik, T., & Rost, D. H. (1994). Socio-emotional adjustment in elementary school boys and girls: Does giftedness make a difference?. *Roeper Review*, 16(4), 294-297
- Davis, G. B., & Rimm, S. B. (2004). *Education of the gifted and talented* (5th ed.). Boston: Allyn & Bacon.

- D'Hondt, C., & van Rossen, H. (1999). *Hoogbegaafde kinderen op school en thuis*. Apeldoorn: Garant.
- Drent, S., & Gerven van, E. (2007). *Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs*. Assen: Van Gorcum.
- Eddles-Hirsch, K., Vialle, W., McCormick, J., & Rogers, K. (2012). Insiders or outsiders: The role of social context in the peer relations of gifted students. *Roeper Review*, 34, 53-62. doi:10.1080/02783193.2012.627554
- Ford, D. Y., & Grantham, T. C. (2003). Providing access for culturally diverse gifted students: From deficit to dynamic thinking. *Theory Into Practice*, 42, 217-225. doi:10.1207/s15430421tip4203_8
- Garland, A. F., & Zigler, E. (1999). Emotional and behavioural problems among highly intellectually gifted youth. *Roeper Review*, 22, 41-44. doi:10.1080/02783199909553996
- Gagné, F. (1998). A proposal for subcategories within gifted or talented populations. *Gifted Child Quarterly*, 42, 87-95. doi:10.1177/001698629804200203
- Gerven, E. van (2009). *Handboek hoogbegaafdheid*. Assen: Van Gorcum.
- Golden, J., Conroy, R. M., Bruce, I., Denihan, A., Greene, E., Kirby, M., & Lawlor, B. A. (2009). Loneliness, social support networks, mood and wellbeing in community-dwelling elderly. *International journal of geriatric psychiatry*, 24, 694-700. doi:10.1002/gps.2181
- Gould, S. J. (1996). *The mismeasure of man*. New York: Norton.
- Goetz, T., Preckel, F., Zeidner, M., & Schleyer, E. (2008). Big fish in big ponds: A multilevel analysis of test anxiety and achievement in special gifted classes. *Anxiety, Stress and Coping*, 21, 185-198. doi:10.1080/10615800701628827
- Gross, M. U. M. (2004). *Exceptionally gifted children* (2nd ed.). London: Routledge Falmer.
- Hallahan, D. P., Kauffman, J. K., & Pullen, P. C. (2011). *Exceptional learners: An introduction to special education*. Pearson: New Jersey.
- Heller, K. A. (1991). The nature and development of giftedness: A longitudinal study. *European Journal for High Ability*, 2, 174-188. doi:10.1080/0937445910020207
- Helliwell, J. F., & Putnam, R. D. (2004). The social context of well-being. *The Royal Society*, 59, 1435-1446. doi:10.1098/rstb.2004.1522
- Helsen, M., Vollebergh, W., & Meeus, W. (1997). Sociale steun van ouders en vrienden en emotionele adolescentie. *Kind en adolescent*, 18, 24-31. doi: 10.1007/BF03060644
- Hox, J. J. (2010). *Multilevel analysis: Techniques and applications*. Taylor & Francis.

- Hoogeveen, L., Hell, J. G. van, & Verhoeven, L. (2012). Social-emotional characteristics of gifted accelerated and non-accelerated students in the Netherlands. *British Journal of Educational Psychology*, 82, 585-605. doi:10.1111/j.2044-8279.2011.02047.x
- Kieboom, T. (2009). *Hoogbegaafdheid, als je kind (g)een Einstein is*. Tiel: Uitgeverij Lannoo.
- Kohnstamm, R. (2002). *Kleine ontwikkelingspsychologie. De schoolleeftijd*. Houten/Diegem: Bohn Stafleu van Loghum.
- Lohman, D. F. (2006). Exploring perceptions and awareness of high ability. *Roepers Review*, 29, 32-40.
- Lovecky, D. V. (1992) Exploring social and emotional aspects of giftedness in children. *Roepers Review*, 15, 18–25. doi:10.1080/02783199209553451
- Lovett, B. J., & Lewandowski, L. J. (2006). Gifted students with learning disabilities: Who are they? *Journal of Learning Disabilities*, 39, 515-527. doi:10.1177/002221940.60390060401
- Marsh, H. W., & Hau, K. T. (2003). Big fish little pond effect on academic self-concept. *American Psychologist*, 58, 364-376. doi:10.1037/0003-066X.58.5.364
- Mönks, F. J., & Mason, E. J. (2000). Developmental psychology and giftedness: Theories and research. In: Heller, K. A., Mönks, F. J., Sternberg, R. J., & Subotnik, R. F. *International handbook of giftedness and talent*, Oxford: Elsevier Science Ltd.
- Mönks, F. J. & Ypenburg, I. H. (1995). *Hoogbegaafde kinderen thuis en op school*. Alphen aan de Rijn: Samson H.D. Tjeenk Willink.
- Neihart, M. (1999) The impact of giftedness on psychological well-being. *Roepers Review*, 22, 10-17. doi:10.1080/02783199909553991
- Neihart, M, Reis, S. M, Robinson. N. M., Moon, S. M. (2002). *The social and emotional development of gifted children: What do we know?* Texas: Prufrock Press, Inc.
- Ochieng B. M. N. (2006) Factors influencing choice of a healthy lifestyle: implications for nurses. *British Journal of Community Nursing*, 11, 78–81.
- Overschelde, W. van (1988). Vriendschappen en vriendschapsverwachtingen bij hoogbegaafde kinderen. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek, Kinderpsychiatrie en Klinische Kinderpsychologie*, 3, 139-151.
- Pfeiffer, S. I. (2009). The gifted: Clinical challenges for child psychiatry. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 48, 787-790. doi:10.1097/CHI.0b013e3181aa039d

- Ranasinghe, N., Fernando, O. N. N., & Cheok, A. D. (2011). Petimo: Sharing experiences through physically extended social networking. *Human Interface*, 2, 66-74.
doi:10.1007/978-3-642-21669-5
- Reis, S. M. , & Renzulli, J. S. (2009). Myth 1: The gifted are talented constitute one single homogeneous group and giftedness is a way of being that stays in the person over time and experiences. *Gifted Child Quarterly*, 53, 233-235.
doi:10.1177/0016986209346824
- Reilly R.E., Doyle J., Bretherton D. & Rowley K.G. (2008) Identifying psychosocial mediators of health amongst B. M. N. Ochieng 436 a 2011 Blackwell Publishing Ltd indigenous Australians for the heart health project. *Ethnicity and Health*, 13, 351–373.
- Shechtman, Z., & Silektor, A. (2012). Social competencies and difficulties of gifted children compared to nongifted children. *Roeper Review*, 34, 63-72.
doi:10.1080/02783193.2012.627555
- Smit, M. (1993). Sociale netwerken en sociale steun bij jongeren: een taxatieprocedure voor de jeugdhulpverlening. *Kind en adolescent*, 14, 74-79. doi:10.1007/BF03060503
- Sternberg, R. J. (1998). Abilities are forms of developing expertise. *Educational Researcher*, 27, 11-20. doi:10.3102/0013189X027003011
- Swiatek, M. A. (1995). An empirical investigation of social coping strategies used by gifted adolescents. *Gifted Child Quarterly*, 39, 154-161. doi:10.1177/001698629503900305
- Tassel-Baska, J. van, Feng, A. X., & Evans, B. L. (2007). Patterns of identification and performance among gifted students identified through performance tasks: A three year analysis. *Gifted Child Quarterly*, 51, 218–231. doi: 10.1177/0016986207302717
- Terman, L. M. (1925). *Genetic studies of genius. Mental and physical characteristics of a thousand gifted children*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Vaivre-Douret, L. (2002). Le d´eveloppement de l´enfant aux “aptitudes hautement performantes” (surdou´es): Importance des fonctions neuropsychomotrices. *Approche Neuropsychologique des Apprentissages chez l´Enfant*, 67, 95-100.
- Vaivre-Douret, L. (2004). Les caract´eristiques d´evolutionnelles d´un ´echantillon d´enfants tout venant `a “hautes potentialit ´es” (surdou´es): suivi prophylactique. *Neuropsychiatrie de l´Enfance et de l´Adolescence*, 52, 129-141.
- Verschueren, K. & Koomen, H. (2010). *Diagnostiek in de leerlingenbegeleiding*. Garant: Antwerpen.
- Versteynen, L. (2012). Issues in the social and emotional adjustment of gifted children: What does the literature say? *The New Zealand Journal Of Gifted Education*, 13.

- Vialle, W., Heaven, P. C. L., & Ciarrochi, J. (2007). On being gifted, but sad and misunderstood: Social, emotional, and academic outcomes of gifted students in the wollongong youth study. *Educational Research and Evaluation, 13*, 569-586, doi:10.1080/13803610701786046
- Wechsler, D. (1991). *The Wechsler Intelligence Scale for Children* (3rd ed.). San Antonio, TX: Psychological Corporation.
- Wong S.T., Yoo G.J. & Stewart A.L. (2007) An empirical evaluation of social support and psychological wellbeing in older Chinese and Korean immigrants. *Ethnicity and Health 12*, 43–67.
- Yan, K., & Haihui, Z. (2005). A decade comparison: Self-concept of gifted and non-gifted adolescents. *The International Education Journal, 6*, 224-231.
- Ziegler, A. & Heller, K. A. (2000). *Conceptions of giftedness from a meta-theoretical perspective*. In: Heller, K. A., Moenks, F., Sternberg, R., & Subotnik, R., International handbook of giftedness and talent. Oxford: Elsevier Science Ltd.